

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ІМЕНІ ІВАНА
БОБЕРСЬКОГО

Кафедра спортивного туризму

Скабара Р.М.

Рекреаційні районування України

Лекція з навчальної дисципліни

„ТУРИСТИЧНЕ КРАЇНОЗНАВСТВО”

Для студентів спеціальності 241 Готельно-ресторанна справа

(спеціалізація «Готельно-ресторанна справа»)

“ЗАТВЕРДЖЕНО”

на засіданні кафедри спортивного туризму

„ ” 201 р. протокол №

Зав.каф _____ Кухтій А.О.

7.1. Варіанти рекреаційного районування. Характеристика рекреаційних районів України.

7.2. Регіональні проблеми розвитку рекреаційного комплексу України

7.1. Варіанти рекреаційного районування. Характеристика рекреаційних районів України

Територія України неодноразово була задіяна (як частково, так і повністю) в різних схемах туристсько-рекреаційного районування, в зв'язку з чим класифікація туристських територій значно ускладнюється.

Розглянемо найвідоміші схеми районування, здійснювані з метою розвитку рекреації і туризму. Інститутом географії АН СРСР у 80-х рр. ХХ ст. було проведено рекреаційне районування території СРСР, де Україна виділена в єдиний рекреаційний район. В його основу покладалася ступінь розвитку рекреаційних функцій території (показник визначався за територіальною концентрацією підприємств відпочинку). Було виділено 4 зони, в трьох з яких за переважанням або сполученням провідних рекреаційних функцій виділено 19 рекреаційних районів, в тому числі 4 – в межах України: Кримський, Одеський, Азовський прибережний, Дніпровсько-Дністровський.

За схемою туристського районування СРСР М. П. Крачило (1978 р.) також виділені 4 туристські зони, а три приморські райони України об'єднано в Кримсько-Одесько-Азовський туристський район, а також виділено окремо Карпатський туристський та Дніпровсько-Дністровський район. Всього М. П. Крачило пропонує виділити сім таксонів туристського районування: зона, регіон, район, вузол, комплекс, центр, підприємство.

І. Д. Родічкін (1978 р.) запроваджуючи до рекреаційного районування системний підхід, пропонував поділяти територію України на 9 регіональних рекреаційних систем (РРС): Київсько-Дніпровську, Волинську, Сіверсько-Донецьку, Придніпровську, Приазовську, Одесько-Чорноморську, Дніпровсько-Бузьку, Карпатську і Кримську. Виділення таких таксонів було проведено на основі ландшафтно-природних характеристик. Слід зазначити, що виділені системи, на відміну від попередніх, не охоплюють повністю всю територію, що цілком співпадає з одним із наведених факторів формування і розвитку рекреаційних районів.

Рекреаційно-кліматичне районування території України, запропоноване в 1989 році науковцями географічного факультету КДУ, включає 6 районів: Західний, Центральний, Східний, Південний, Кримський та Закарпатський.

Відоме також комплексне рекреаційне районування представлене в Українській географічній енциклопедії. Воно передбачає виділення 4 рекреаційних регіонів (Карпатський, Кримський, Дніпровсько-Дністровський, Азово-Чорноморський), 8 рекреаційних районів (Одеський, Приазовський, Феодосійський, Ялтинський, Євпаторійський, Придніпровський, Донецький, Придністровський), сім рекреаційних підрайонів (Судацький, Євпаторійський, Феодосійський, Чорноморський, Кримський, Алуштинський, Ялтинський).

В цьому районуванні найвищою таксономічною одиницею виступає рекреаційний регіон, куди входять підсистеми тривалого і короткочасного відпочинку, санаторно-курортного лікування і туризму, а також підсистеми управління, обслуговування, транспорту, переважно в межах економічного району. Характеризується територіальним поєднанням географічних і бальнеологічних ознак, факторів, які включають рекреаційні ландшафти і території поширення лікувальних і туристських ресурсів, а також транспортні зв'язки з районами концентрації населення. Пересічна ємність рекреаційного регіону становить від 1,5 до 2,0 млн. рекреантів у літні місяці.

Найширше за змістом комплексне рекреаційне районування наводить О.І. Шаблій, спираючись на наявні рекреаційні ресурси, існуючі потоки рекреантів та матеріально-технічну базу. Виділяються 4 рекреаційні зони: Чорноморсько-Азовська, Західно - Українська, Центрально-Українська, Поліська. Рекреаційний регіон характеризується ним за спільністю природних, історико-культурних і соціально-економічних ресурсів, певними інфраструктурними взаємозв'язками й іншими чинниками. В межах зон виділяються 9 рекреаційних регіонів: Кримський, Західно-Причорноморський, Східно-Причорноморський, Карпатський, Розтоцько-Опільський, Придніпровський, Придністровський, Подільський, Донецький, а також два райони Закарпатський (в межах Поліської) і Бердянський (в межах Східно-Причорноморського регіону).

У 1997 році Бейдиком О.О. і Ляшенко Д.О. було запропоноване рекреаційно-туристське районування України, яке включало шість рекреаційно-туристських районів: Карпатський, Полісько-Подільський,

Київсько-Дніпровський, Донецько-Дніпровський, Кримський, Причорноморський.

Поколадною М.М. була запропонована схема туристсько-рекреаційного районування території України, яке проводилось з урахуванням: 1) ступеня розвитку рекреаційної галузі в районі; 2) характеру туристської спеціалізації; 3) рівня туристсько-рекреаційного освоєння території; 4) спільності перспективного розвитку району; 5) комбінації туристських ресурсів; 6) інтенсивності туристських потоків. В результаті було виділено шість туристсько-рекреаційних районів (Карпатський, Полісько-Подільський, Придніпровський, Донецько-Слобожанський, Причорноморський, Кримський), межі яких проходять кордонами адміністративних областей і об'єднують усі адміністративно-територіальні суб'єкти України.

Пропоновані схеми класифікації туристських територій України підтверджують неоднозначність критеріїв районування, тенденцію до поглиблення і деталізації схем і виділення одиниць районування, наявність суб'єктивізму дослідників у підходах до районування.

7.2. Регіональні проблеми розвитку рекреаційного комплексу України

Україна має потужний рекреаційний комплекс, проте розвиток комплексу стримується низкою проблем, таких як підвищення пропускну здатності рекреаційного господарства, нерівномірність його використання, тобто сезонність, тощо.

Нерозв'язаною залишається проблема територіальності розміщення рекреаційного господарства та рекреаційного природокористування. На міжнародному ринку Україна фактично невідома як країна з розвинутою рекреаційною індустрією (окрім серед представників старшого покоління української діаспори, але і цей імідж фактично згасає).

На даний час маркетинг рекреаційного потенціалу України на міжнародному ринку не проводиться. Будучи однією з найбільших країн Європи, вона не має жодного туристського представництва за кордоном, не здійснює рекламних заходів і не має запланованих на національному рівні рекламних кампаній для зарубіжного ринку. Найсуттєвішими перешкодами є наступні:

1.Негативний імідж України в цілому щодо проведення тут відпочинку. Відсутність належної реклами. 2. Транспортні труднощі, пов'язані з приїздом

до України та пересуванням по її території. Візовий режим. 3. Низький рівень розвитку інфраструктури, якості продукції і послуг. 4. Недосконалість нормативно-правової бази забезпечення рекреаційної діяльності, несприятливий клімат інвестування.

Сьогодні розвиток регіонів України характеризуються значними відмінностями в рівнях соціально-економічного розвитку, неузгодженістю ряду законодавчих і нормативних актів, недостатньо чітко визначеною загальнодержавною стратегією.

Спостерігається надмірна концентрація населення і виробництва у великих містах, неефективний, уповільнений розвиток більшості середніх і маленьких міст. Це є наслідком надмірного втручання держави в регіональну політику протягом довготривалого періоду, що призвело до значних територіальних диспропорцій економічного розвитку країни, до погіршення демографічної ситуації в країні, стану зайнятості, зниженню якості життя населення, занепаду сільської місцевості.

В усіх регіонах України посилюються процеси депопуляції населення, погіршується стан житлово-комунального господарства, санітарно-гігієнічна й епідеміологічна ситуація, зменшуються обсяги капітальних вкладень у розвиток житлового будівництва, введення в експлуатацію нових і відремонтованих житлових будинків.

В регіональному розрізі існує тенденція диспропорційності розвитку туризму. Більше половини обсягів туристичної діяльності припадає на три регіони – АР Крим, м. Київ, Одеську область, які розвинені всебічно у різних галузях економіки. Водночас у регіонах, що є депресивними в інших галузях, туризм також не набув належного розвитку, незважаючи на наявність необхідних для цього природних, історико-культурних та трудових ресурсів.

Від 48% до 67% обсягів туристської діяльності в Україні забезпечують підприємства АР Крим, м. Києва та Одеської області. Поступово підвищується ефективність господарської діяльності у сфері туризму і рекреації в наступних регіонах України: м. Києві, АР Крим, м. Севастополі, областях Львівській, Волинській, Івано-Франківській.

З іншого боку, неповністю використовується рекреаційний потенціал більшості регіонів України.

За рівнем забезпечення землями рекреаційного призначення лідерами є Хмельницька, Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька та Чернігівська області. Це обумовлено особливостями регіонального землекористування та господарською спрямованістю регіонів: це непромислові області, розташовані у Поліському та Карпатському рекреаційних регіонах, де високий рекреаційний потенціал і низький або середній рівень його використання.

Нижчі показники у Дніпропетровській, Київській, Вінницькій, Донецькій, Запорізькій, Кіровоградській, Харківській, Черкаській областях. В основному – це області з розвинутою промисловістю, що обумовлює пріоритети землекористування.

За рівнем концентрації земель на 1 тис. рекреантів найвищі позиції займають Чернівецька, Хмельницька, Чернігівська, Волинська, Івано-Франківська, Рівненська, Сумська, Тернопільська області, де рівень рекреаційного навантаження – один з найменших за кількістю рекреантів.

Рівень концентрації природно-рекреаційного потенціалу найвищий у Чернівецькій, Хмельницькій, Чернігівській, Сумській, Рівненській, Тернопільській, Івано-Франківській, Закарпатській, Житомирській, Волинській областях. Найнижчі показники в АР Крим, Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Київській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Херсонській, Черкаській областях.

Найбільший вплив на ці показники мала частка природно-рекреаційного потенціалу у структурі ПРП регіону, що значною мірою визначило площі земель, які використовуються чи можуть використовуватися для розвитку рекреаційного природокористування. За рівнем концентрації природно-рекреаційного потенціалу на одного рекреанта найвищі показники у Чернівецькій, Житомирській, Сумській, Хмельницькій, Чернігівській областях, що також пов'язано з низьким рівнем рекреаційного навантаження.

Аналіз сучасного стану рекреаційного природокористування в Україні свідчить про високий рівень забезпечення рекреаційними ресурсами АР Крим, Івано-Франківської, Львівської, Закарпатської, Одеської областей, високу інтенсивність використання природно-рекреаційного потенціалу в АР Крим, Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій, Київській, Луганській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Херсонській

областях, у Житомирській, Волинській, Івано-Франківській, Тернопільській, Чернігівській, Чернівецькій, Сумській, Хмельницькій областях.

Рекреаційна сфера має бути визнана в Україні як одна з пріоритетних. У низці регіонів пріоритетними мають стати спеціалізації, що обумовлюється структурою ПРП, часткою в ньому природних рекреаційних ресурсів, екологічною ситуацією та геополітичним розташуванням регіону.

Низька частка земель рекреаційного призначення в структурі земельного фонду України свідчить про низький рівень використання природно-рекреаційного потенціалу регіонів і несприйняття його як повноправної і потужної складової природно-ресурсного потенціалу загалом. Це призводить до використання земель із цінними ПРП в інших сферах діяльності. Водночас така ситуація обумовлена недосконалістю Земельного кодексу та підходів до розмежування земель за їх призначенням, відсутністю досліджень стану земель і найдоцільніших форм та сфер їх використання з урахуванням економічної, соціальної та екологічної доцільності.

Незважаючи на позитивні зрушення в туристській сфері України, розвиток рекреаційного комплексу в регіонах відбувається повільно порівняно зі світовими туристськими регіонами.

Наявні ресурси не використовуються належним чином через низький рівень розвитку інфраструктури, в якій одне з перших місць належить транспортній системі. Важливими проблемами залишаються подальше вдосконалення залізничної мережі регіонів, електрифікація окремих відрізків доріг, реконструкція і модернізація залізничних вокзалів.

Треба підкреслити, що і наявна матеріально-технічна база рекреаційного комплексу в регіонах використовується неефективно через низку причин:

- асортимент рекреаційних послуг і рівень сервісу значно відстають від зарубіжних стандартів;
- ціни на рекреаційні послуги мають постійну тенденцію до зростання, хоча це не завжди пов'язано з покращенням комфортності та рівня обслуговування;
- структура номерного фонду не відповідає потребам клієнтів (недостатньо одномісних номерів, номерів підвищеної комфортності).

Головними проблемами сьогодення та найближчої перспективи є не збільшення кількості об'єктів і їх потужностей, а налагодження конкурентоспроможного ринку рекреаційних послуг шляхом модернізації існуючої матеріально-технічної бази.

До проблем місцевого рівня належить зменшення загального терміну оформлення земельної ділянки у власність або під забудову (сьогодні він становить від 3 до 9 місяців); наявність додаткових умов при наданні дозволів на ділянку (наприклад, будівництво 10 км. доріг, ремонт школи тощо). Отже, для забезпечення подальшого розвитку регіональних рекреаційних комплексів необхідно провести широкомасштабні дослідження і пошукові роботи з виявлення і оцінки нових територій, рекреаційних та бальнеологічних ресурсів, з обґрунтування основних напрямів їх використання для розвитку рекреації, туризму та організованого відпочинку населення з відповідною інфраструктурою обслуговування.

Розміщення галузей промисловості, сільського господарства та сфери послуг у рекреаційних районах треба пов'язувати з ефективним функціонуванням останніх.